

BESLUT

2022-05-23 Dnr: 22/00318

SAKEN

Dokument utifrån: Putin, Ryssland och världen, SVT2, 2022-01-30, dokumentär om rysk utrikespolitik; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Programmet fälls. Det strider mot kravet på saklighet.

FÖRELÄGGANDE

Sveriges Television AB ska på lämpligt sätt offentliggöra nämndens beslut.

PROGRAMMET

Programmet var en dokumentär som skildrade ett antal konflikter och utrikespolitiska skeenden som på olika sätt berört Ryssland under president Vladimir Putins tid vid makten. I programmet medverkade bland annat chefredaktören på en rysk tidning (NN), politiker, journalister och sakkunniga. I inledningen av programmet sa en speaker bland annat följande.

I slutet av nittiotalet efter Sovjetunionens fall är Ryssland ruinerat, föraktat och isolerat av kalla krigets segrare. Vladimir Putin, en obemärkt KGB-officer helt okänd internationellt, kommer till makten. Hans föresats är att göra Ryssland till en stormakt igen. Putin överraskar omvärlden genom ingripanden i Syrien, Ukraina och Afrika. Ryssland är återigen respekterat och fruktat.

I en sekvens diskuterades situationen i Ryssland i början av nittiotalet och bland annat följande sades (NN enligt svensk textning).

(Speaker) – Sovjetunionen har kapitulerat och väst dikterar villkoren. I Kreml och på utrikesministeriet blandas nederlagets skam med känslan av förödmjukelse. (NN) – När frågan om Tysklands återförening skulle avgöras gavs löften på högsta nivå om att Nato inte skulle närma sig ryska gränser och utvidgas mot Ryssland. (Speaker) – Trots löftet till Gorbatsjov fortsätter Nato:s expansion österut. Polen, Ungern, Tjeckien, Rumänien, Bulgarien och de baltiska länderna ansluter sig till västblocket. Ryssland känner sig omringat. (NN) – För Putin är det ett avtalsbrott och han ser än i dag ytterst allvarligt på det. (Speaker) – [...] Putin har försökt närma sig Väst i början av sin mandatperiod, men han känner sig bedragen.

I en sekvens diskuterades kriget i Georgien år 2008 och speakern sa bland annat följande.

Nato:s närmanden till Georgien och Ukraina ser Putin som en provokation. Och genast blossar de latenta konflikterna upp igen i Georgiens ryskspråkiga regioner Abchazien och Sydossetien. Moskva har gillrat en fälla för Georgien och USA. [...] [Georgiens president] känner att han har [USA:s presidents] stöd när han bestämmer sig för att återta kontrollen över de provinser där Moskva anstiftar oro. [...] Den georgiska armén tror att det ska bli en lätt seger men den sjunde augusti 2008 invaderar ryska stridsvagnar Georgien. Det är Putins fälla som slår igen. Efter ett blixtkrig erkänner Moskva Sydossetien och Abchazien som självständiga stater. Georgien har förlorat en femtedel av sitt territorium.

En sekvens handlade om Rysslands annektering av Krimhalvön år 2014 och bland annat följande sades (Rysslandsexperten och Putin enligt svensk textning).

(Speaker) – Ända sedan Tsarvöldet har Sevastopols hamn på den sydvästra delen av halvön Krim i Ukraina varit Rysslands viktigaste svartahavsbas. [...] Ett Sevastopol kontrollerat av den amerikanska flottan vore en mardröm för Kreml. Så det gäller att handla snabbt för att förhindra en geostrategisk katastrof. [...] (Rysslandsexpert) – Putin har själv sagt att tre fyra personer fattade beslutet om att annektera Krim. Då handlar det inte om planering utan om att man vill passa på: Det som är dåligt skyddat ska angripas så fort som möjligt. [...] (Speaker) – Kreml presenterar det allmänt ifrågasatta resultatet av en folkomröstning på Krim som visar att den överväldigande majoritet är för en införlivning i Ryssland. Sevastopol är räddat. (Putin) – Med utgångspunkt i folkomröstningens resultat, och med stöd i folkviljan ber jag parlamentet att se över en lag i författningen om införlivandet av två nya subjekt i Ryska federationen: Republiken Krim och Staden Sevastopol. (Speaker) – Kiev är orienterat mot Väst när Moskva inleder sin dubbeloffensiv. I östra Ukraina uppstår oroligheter i den ryskspråkiga Donbass-regionen, en konflikt underblåst av Moskva. På Krim tar samtidigt hundratals anonyma soldater kontroll över Sevastopol. Förvirring är Putins kritik, han har straffat Ukraina och visat att han behärskar sitt närområde.

ANMÄLNINGARNA

Anmälarna anför sammanfattningsvis följande.

Programmet utgjorde propaganda för Ryssland och landets president.

Påståendet att Ryssland fått garantier om att Nato inte skulle utvidgas österut är felaktigt. Sovjetunionens siste ledare Michail Gorbatjov har vid ett flertal tillfällen sagt att han inte fått några garantier om vilka länder som skulle tillåtas gå med i Nato.

Påståendet att Ryssland anföll Georgien den 7 augusti 2008 är felaktigt. En EU-tillsatt kommission har kommit fram till att det var Georgien som startade kriget genom ett anfall den 7 augusti 2008. Ryssland reagerade först den 8 augusti 2008. Kommissionens utredning kom även fram till att det var ryska fredsstyrkor som blev anfallna vilket gav Rysslands rätt till självförsvar enligt Förenta nationernas stadgar.

Det framstod som att folkomröstningen på Krimhalvön år 2014 genomfördes innan anonyma soldater gick in i Krim eller innan oroligheter uppstod i Donbass. Fakta är att folkomröstningen genomfördes först flera veckor efter att parlamentet på Krim hade övertagits av en beväpnad grupp. Tittaren fick därmed bilden att Ryssland agerade först efter att ha fått stöd i en folkomröstning vilket är fel.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television AB (SVT) anser att programmet överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför sammanfattningsvis följande.

Dokumentärfilmen var ett inköp från ett fransk-tyskt public service-företag. Den är producerad av ett franskt produktionsbolag och har även visats i Frankrike, Tyskland och andra länder. Innan bearbetning med svensk text och berättarröst faktagranskades innehållet av bland annat SVT:s utrikesreportrar.

Syftet med filmen var att genom ett panorama av händelser ge en bild av Rysslands geopolitiska strategier och metoder åren 2007–2021. Filmen tog upp Rysslands agerande både i sitt närområde och i förhållande till Syrien och olika afrikanska länder. Eftersom den täckte ett stort tidsspänn och även strävade efter att ge analys och varierande perspektiv kunde varje segment av filmen inte i minutiös detalj skildra skeenden som ofta hade en mycket komplex bakgrund. I stort kretsade filmen kring Putins rädsla för att Nato ska utvidgas österut.

Nedan besvaras anmälarnas kritik enligt följande.

Nato:s expansion österut

Anmälarna har invändningar emot uttalandet från den medverkande experten NN – chefredaktör på en tidning som är ett av de sista existerande fria medierna i Ryssland och mottagare av Nobels fredspris år 2021. Han yttrade sig om huruvida garantier gällande Nato:s utvidgande österut gavs efter Berlinmurens fall. Det är omtvistat exakt vad som sades. Det finns inget skriftligt protokoll, varför man har att förlita sig på muntliga källor. Gorbatjov har sagt i en intervju att garantier inte gavs. I Ryssland är dock den rådande bilden att löftet gavs och att Nato brutit det. Det är ett stöd i att förstå Rysslands utrikespolitiska strategi att ha med sig förståelsen för denna omständighet. Det är i kontexten av vad NN just sagt som speakern sa ”Trots löftet till Gorbatjov fortsätter Nato:s expansion österut”. Det underströks också av NN:s ord om att Putin anser att det var ett avtalsbrott. Det var alltså en trovärdig källa som i programmet talade om att det givits löften.

Efter sändningen uppmärksammades SVT på att uppgiften kunde tolkas på flera sätt. SVT ändrade därför en mening i berättarrösten från att säga ”Trots löftet till Gorbatjov fortsätter Nato:s expansion österut” till ”Gorbatjov har senare dementerat uppgiften. Flera länder i Östeuropa anslöt sig till Nato”. Programmet

sändes med denna nya formulering redan samma vecka i Kunskapskanalen och finns tillgänglig på SVT Play.

SVT vidhåller att den ursprungliga formuleringen inte var missvisande på ett sådant sätt att programmet blev osakligt.

Georgien år 2008

Det som sades i programmet var att Georgiens president ”bestämmer sig för att återta kontrollen över de provinser där Moskva anstiftar oro”. Berättarrösten sa att presidenten tror att han har USA:s stöd.

SVT anser att beskrivningen i programmet inte entydigt kunde tolkas som att Ryssland gjorde det första draget i konflikten utan att det fanns en komplex bakgrund till händelserna.

Krim år 2014

En anmälare anför att tidslinjen gällande Rysslands annektering av Krim var missvisande berättad. SVT anser inte att händelserna beskrevs på ett sådant sätt att det i denna del blev osakligt. Det gavs inte exakta tidsangivelser för dessa komplicerade skeenden utan de beskrevs översiktligt.

SVT:s research ger vid hand att annekteringen med ”små gröna män” inleddes innan den mycket ifrågasatta folkomröstningen ägde rum – men det var dock först efter att resultatet från folkomröstningen publicerades som Ryssland officiellt annekterade Krim. I programmet nämndes omröstningen innan man gick in på både Rysslands agerande i Donbass och Krim, som en kort beskrivning av Rysslands agerande i Ukraina.

SVT anser inte att beskrivningen av detaljerna kring Rysslands intåg i Krim skulle vara så betydelsebärande att den innebär att programmet skulle vara osakligt.

Opartiskhet

SVT kan inte finna att bilden som ges av Rysslands utveckling de senaste 20 åren skulle utgöra propaganda för Ryssland och landets ledare. I programmet ges flera olika perspektiv utifrån både representanter för västeuropeiska länder samt ryska intressen och landets, vid tidpunkten för inspelningen av programmet, kvarvarande oberoende media.

Slutligen kan den aktuella filmen ses i ett sammanhang av de dokumentärfilmer som SVT i närtid sänt om Ryssland och landets president *Vladimir Putin: Spionen Putin, Att skapa en Putin, Dokument utifrån: Hotet mot Ukraina, Navalnyj – Putins värsta fiende, och Ryssland mot Ryssland*.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet).

Kravet på opartiskhet innebär enligt granskningsnämndens praxis bland annat att kontroversiella ämnen eller händelser inte får behandlas ensidigt, det vill säga så att endast en parts version eller synpunkter klart dominerar ett program eller inslag. Det är tillåtet att skildra ett ämne från en speciell utgångspunkt, men i så fall bör detta klart framgå av programmet eller programpresentationen.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

SVT ska före sändning av program så noggrant som omständigheterna medger kontrollera sakuppgifter i programmet (13 § andra stycket i sändningstillståndet).

Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debatt-deltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande.

Granskningsnämnden får besluta att ett programföretag som brutit mot villkor i sitt sändningstillstånd på lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut (17 kap. 10 § radio- och tv-lagen).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

I programmet deltog journalister, politiker och andra tillfälligt medverkande som gav uttryck för sina personliga uppfattningar om ämnet i fråga. För dessa kan kraven på opartiskhet och saklighet ställas lägre än på företrädare för SVT. Deras uttalanden medför inte i sig att programmet strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Återgivelsen av händelseförloppen i samband med kriget i Georgien år 2008 och annekteringen av Krimhalvön år 2014 var delar av en övergripande redogörelse för att ge tittaren en förståelse för Rysslands utrikespolitiska strategi under president Putins tid vid makten. Att tittaren i det aktuella sammanhanget inte fick en exakt kronologisk återgivning och en förenklad beskrivning av händelseförloppen i de invecklade konflikterna och skeendena medför enligt granskningsnämndens bedömning inte i sig att programmet blev missvisande på ett sätt som strider mot kraven på opartiskhet och saklighet. Nämnden anser dock att det i programmet förmedlades en bild av att Ryssland – med hjälp av anonyma soldater – tog kontroll

över Sevastopol först efter att ha fått formellt stöd i en folkomröstning. Denna uppgift var av avgörande betydelse för framställningen och SVT har inte visat stöd för denna beskrivning. Programmet strider därför mot kravet på saklighet i denna del.

Nämnden anser vidare att speakerrösten i programmet förmedlade en bild av att Gorbatjov fått löften om att Nato inte skulle utvidgas mot Ryssland. I ärendet har det dock framkommit att denna uppgift är omstridd och har dementerats av Gorbatjov. Framställningen blev därför missvisande och programmet strider mot kravet på saklighet även i denna del.

Nämnden noterar att SVT ändrade senare versioner av programmet som sändes i Kunskapskanalen och tillgängliggjordes i SVT Play. Något beriktigande har dock inte gjorts i enlighet med bestämmelsen om beriktigande i radio- och tv-lagen.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson (skiljaktig), Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg, Erik Fichtelius och Sofia Olsson Olsén efter föredragning av Gustav Aspengren.

För granskningsnämnden

Dag Mattsson

SKILJAKTIG MENING

Ledamoten Dag Mattsson är skiljaktig på så sätt att han friar inslaget i den del som avser vad som sades om Natos utvidgning österut. Han anser att bedömningen borde ha följande lydelse i denna del.

Den uppgift som speakertexten gav om att Ryssland fått någon form av försäkran om att Nato inte skulle utvidgas österut saknar inte stöd i forskningen. Särskilt mot bakgrund av att inslaget i denna del också skulle illustrera skälen för den ryska inställningen kan uppgiften inte anses brista i saklighet.

UNDERSKRIFTSSIDA

Detta dokument har undertecknats med elektroniska underskrifter:

NAMN:	Dag Edvin Bror Mattsson
IDENTIFIKATIONSTYP:	Svensk e-legitimation
IDENTIFIKATIONS-ID:	_07b9b16ccb6da3378ccac8a55ac2d09b49
DATUM & TID:	2022-05-23 00:10:11 +02:00

Certifierad av Comfact Signature
Accepterad av alla undertecknare
2022-05-23 00:10:17 +02:00
Ref: 39027SE
www.comfact.se

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)